POPÜLİST SÖYLEMİN SEÇMEN DAVRANIŞLARINA ETKİSİ: JAIR BOLSONARO'NUN SEÇİM KAMPANYASININ İNCELENMESİ

Didem DOĞANYILMAZ DUMAN[1]

Öz

Siyasi eğilimler, her ne kadar devletlerin, ülkelerin ve ilgili toplumsal yapılanmaların dinamikleri çerçevesinde gelişse de küresel anlamda bir etkileşimin olduğu gerçeği göz ardı edilemez. Son yıllarda bu küresel eğilimin sağ popülizme doğru kaydığı, siyasi sahnelerde yer alan temsilcilerin söylemlerinde, seçimlerde, seçim kampanyalarında ve seçmen davranışlarında gözlemlenmektedir. İncelemeler son dönemlerde kıta Avrupası çerçevesinde yoğunlaşmış olsa da gerek kuzeyde 2016 yılında Donald Trump'ın seçildiği Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçimi gerekse de Latin Amerika'daki değişimler göz önünde bulundurulduğunda Amerika kıtasının da yükselen sağ popülizmden ciddi bir şekilde etkilendiği bir gerçektir. Bu çalışmada, batı dünyası siyasi ikliminin etkilendiği sağ popülizmin teorik çerçevesi ve Ekim 2018'de gerçekleştirilen ve dünya siyasetinde yeni bir popülist lider olarak yerini alan Jair Bolsonaro'nun kazandığı Brezilya Başkanlık Seçimi çerçevesinde, popülist söylemlerin seçmen davranışları üzerindeki etkisi incelenmektedir.

***Anahtar kelimeler**: Sağ popülizm, popülist söylem, Brezilya, seçmen davranışları*
***JEL Sınıflandırması**: D72, Y80*

EFFECTS OF POPULIST DISCOURSE ON VOTER BEHAVIOR: AN ANALYSIS OF JAIR BOLSONARO'S ELECTION CAMPAIGN

Abstract

Political trends are inevitably under the effect of global interaction even though it is composed in accordance with countries' and societies genuine dynamics. In recent years, the said trend has been shifting towards right-wing populism, which has been observed in the discourses of the representatives of the political parties, elections, election campaigns and voter behavior. Although researches have recently been focusing on the context of continental Europe; both the United States Presidential Election in the north, in which Donald Trump was elected in 2016, and the changes in Latin America, the American continent has also been significantly affected by rising right populism. This study examines the theoretical framework of right-wing populism influenced by the political structure of the western world and the impact of populist discourses on voter behavior within the framework of the Brazilian Presidential Election of October 2018, in which Jair Bolsonaro has become the President and taken his place as a new populist leader in world politics.

***Keywords:** Right-wing populism, populist discourse, Brazil, voter behavior*
***JEL Classification**: D72, Y80*

[1] *Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Demokrasi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, didem.duman@idu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7785-4416*

DOI: 10.18092/ulikidince.649520
Makalenin Geliş Tarihi (Recieved Date): 21-11-2019
Yayına Kabul Tarihi (Acceptance Date): 28-03-2020

1. Giriş

Siyaset, kavramsal olarak farklı fikirlerin çatışması ve uzlaşı süreci içerisinde bir sonuca bağlanması ve ortak iyiliğe ulaşılması şeklinde açıklanabilir. Farklı fikirlerin ortaya çıkışı, içinde bulunulan konum, coğrafya, bireysel ve/veya toplumsal ilişkiler, sosyo-ekonomik koşullar vb. çerçevesinde değişiklik gösterebilmektedir. Ancak toplumsal etkileşim, gelişen teknolojik imkanlar ve içinde bulunulan iletişim çağı olanakları çerçevesinde daha eşzamanlı bir şekilde kendini göstermektedir. Bu etkileşim, genel olarak küresel eğilimin ortaya çıkmasında kendini göstermekte ve dönemsel siyasal konjonktürü belirlemede etkin bir rol oynamaktadır.

Popülizm, içinde bulunduğumuz dönemde hem sağ hem de sol siyaset ile eklemlenmiş ve küresel anlamda dikkate değer bir şekilde siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler çalışmalarının odak noktalarından birisi haline gelmiştir. Popülizm her iki siyasal eğilimle birlikte kendisini göstermiş olsa da son dönem örnekleri içerisinde çoğunluğu sağ popülizm oluşturmaktadır. Popülist söylemler genel itibariyle "biz" ve "onlar" ikilemine dayandırılmaktadır (Mudde, 2004) ve bu söylem *biz* öznesini halk veya kitleler olarak tanımlarken karşılarına aldıkları *onlar* öznesini elitler olarak betimlerler. Diğer taraftan sağ popülizm, *onlar* öznesini tanımlarken kapsamı genişleterek kimliksel farklılıkları da işaret etmektedir. Bu durum günümüz sağ popülist söylemin yapıtaşlarından birisini oluşturmaktadır.

İçe dönük bir kimlik algısı oluşturma eğiliminde olan sağ popülist söylem (Wodak, 2015:8), sosyo-politik bağlamda göçmen karşıtlığıyla, ekonomik bağlamda da yabancı sermaye karşıtlığıyla beslenmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren insanların yer değiştirme olanaklarının artması ile birlikte hem işgücü hem de sermaye dolaşımının yaygınlaşması, küreselleşmenin bir etkisi olarak yabancı sermayenin her yerde varlığını göstermesi popülist siyasetin genel odak noktaları haline gelmiştir. Kozmopolitanizmin bir ideoloji haline gelip gelmediğinin tartışıldığı (Heywood, 2018:92-94), bölgesel iş birliklerinin uluslararası sistem içerisinde varlığını sergileyen güçlü aktörler yetiştirdiği bir dönem içerisinde farklılıkları hedef alarak siyasi söylem oluşturmanın, zamanın dinamiklerine uymadığı söylenebilir; ancak, bu durum popülist söylemin, güncel dönem siyasetinde ciddi bir seçmen kitlesine ulaştığı gerçeğini değiştirmiyor. Söylem, siyasi bağlamda ulaştığı seçmen kitlesini etkileme konusunda yukarıda belirtilen belirli konulara odaklanmaktadır. Kitleyi etkileme ve güncel dönem itibariyle yeni bir taban oluşturma gücüne ve/veya yeteneğine sahip olan popülist söylem, odaklandığı konular açısından araştırmacılar için oldukça önemli bir çalışma alanı sunmaktadır. Bu konuda farklı sınıflandırmalar bulunmaktadır.

Popülist siyaset kapsamında söylemin önemine dikkat çekmek gerekmektedir. Kimi araştırmacılarca toplumsal unsurların sistematik bir yorumu olarak değerlendirilen söylem (Fairclough ve Wodak, 1997:259), ilgili toplum dinamiklerinde hassasiyet gösterilebilecek ortak odaklar bulma eğilimi göstermektedir. Diğer bir deyişle, söylemin hem toplumun kendi özelliklerinden beslenmesi hem de aynı özellikleri kendi tabanında beslemesi gerekmektedir. Yapılan sınıflandırmalarda da dikkat çeken husus bu olmaktadır. Popülist söylem kimi zaman kimlik siyaseti unsurları ile eklemlenmektedir (Doğanyılmaz Duman, 2020). Kimlik kavramının siyasi alanda kendini göstermesi makro düzeyli bileşenler çerçevesinde gözlemlenmekte ve bu noktada da odaklanılan din, etnik köken, cinsiyet ve kültür temelli kimlikler olmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde gözlemlenen, din ve etnik köken temelli kimlik unsurlarının popülist siyasetin kapsamını belirlemesi iken; Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) daha çok etnik köken ve kültür üzerinden kimlik unsurları toplum nezdinde karşılık bulmaktadır. Bu çalışmanın ilerleyen kısımlarında detaylı bir şekilde değinileceği üzere Brezilya'da ise cinsiyet temelli kimlik siyaseti unsurları baskın bir şekilde kendini göstermektedir. Bu sınıflandırma kimlik siyasetini merkeze aldığından, toplumsal anlamda kümülatif bir yapı olarak karşımıza çıkan kültür baskın bir bileşen haline gelmekte ve sosyolojik ve/veya ekonomik göstergeler direkt etken olarak değil, ancak sosyolojik sınıf olgusu kapsamında değerlendirilmektedir. Popülist söyleme ait daha farklı bir sınıflandırmada ise kültür, ilgili özelliklerden yalnızca bir tanesi olarak işaret edilmektedir. Kyle ve Gultchin (2018), yaptıkları analiz kapsamında kültürel popülizme (*cultural populism*) ek olarak,

sosyo-ekonomik popülizmi (*socio-economic populism*) ve sistem-karşıtı popülizmi (*anti-establishment populism*) işaret etmektedir. Kültürel popülizme göre farklı olan, bir önceki sınıflandırmaya benzer şekilde, kültürel açıdan farklı olduğu iddia edilen farklı kimlik sahipleridir ve buna bağlı olarak kültürel popülizmin etkin olduğu ülkeler de benzerlik göstermektedir. Sosyo-ekonomik popülizme göre ilgili ülkedeki "biz", emek temelli bir hak ediş iddiası taşıyan çalışan kesim veya işçi sınıfıdır. Seçkinler sınıfı da ekonomik gücü elinde tutan kapital sahipleri olması sebebiyle yozlaşmış olduğu iddia edilen "onlar"ı oluşturmaktadır. Tayland'da Thaksin Shinawatra'nın başbakanlığı dönemi (2001-2006) ve Yunanistan'da yükselişe geçen Syriza bu gruptaki örnekler olarak listelenmektedir. Sistem-karşıtı popülizm ise, liberal pazar ekonomisine ve hükümet eliyle geliştirilen kemer sıkma politikalarına karşı olma konusunda ortak bir özellik sergilemektedir. Söylem, ekonomik düzenin siyasiler eliyle ("onlar"), gerçek halka ("biz") bir fayda sağlamadığı odağıyla oluşturulmaktadır. 2009'da İtalyan siyasetine giriş yapan Beş Yıldız Hareketi isimli politik parti, bu konuda en belirgin ve güncel örnek olarak listelenmiştir.

Bu kapsamda popülist siyasetin en net odak noktalarından birisi olarak, bölgesel ve uluslar üstü bir oluşum olan AB dikkatleri üzerine toplamakta. AB, üye devletlerinin bir kısmının (PIIGS – Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya) 21. yüzyılın ilk on yılının sonlarında etkilenmeye başladığı ekonomik krizden bu yana birlik bütünlüğüne karşı ciddi eleştirilerle karşılaşmaktadır. Ekonomik temellerle kendisini gösteren ve daha sonra politik ve sosyolojik alanlara da sıçrayan eleştiriler, *euroscepticism* yani Avrupa şüpheciliği tartışmalarına büyük bir kaynak sağlamıştır. Bu çalışma çerçevesinde ilgili tartışmalara değinilmeyecek olup, yalnızca son döneme damgasını vuran ve mülteci krizi adı altında literatürde kendisine yer bulan duruma değinilecektir. Mülteci krizi, Akdeniz Havzası'nın güneyinde ve güneydoğusunda bulunan ve hemen hepsi Akdeniz için Birlik oluşumunun bir üyesi olan devletlerde yaşanan ayaklanmalar ve kimi devletlerde gözlemlenen iç-savaş durumları sonrasında zorunlu olarak yer değiştiren insanların yasal başvurularla veya yasadışı yollarla AB sınırlarına ulaşması adına yaşanılan kitlesel hareketliliğin yarattığı sorunları açıklamak için kullanılmıştır. Mülteci krizinin bu çalışmaya konu olan kısmı, siyasi söylemlerde kendisine yer bulması ve bu söylemin de sağ popülist siyaset ile eklemlenmiş olmasıdır. AB üyesi devletlerde son dönem siyasi duruma bakıldığında, sağ popülizmin temsiliyetinin gözle görülür biçimde arttığı gözlemlenmektedir. Yükselen eğilim ve ilgili partilerin artan seçmen kitlesi, söylem sahiplerini meclise taşımakta ve ülke içi siyasette daha fazla söz sahibi olma hakkı tanımaktadır. Bu çalışmanın kaleme alındığı dönemde sağ popülist partiler, AB üyesi devletlerde iki başbakan çıkarmış (Macaristan'da Genç Demokratlar – *Fidesz* ve Polonya'da Hukuk ve Adalet Partisi- *Prawo i Sprawiedliwość*) altı devlette koalisyon ortağı olmuş (Avusturya'da Avusturya Özgürlük Partisi – *Freiheitliche Partei Österreichs*, FPÖ; Yunanistan'da Bağımsız Yunanlar – ANEL; Bulgaristan'da Birleşik Vatanseverler İttifakı, PF; Finlandiya'da Mavi Reform Partisi – *Uusi Vaihtoehto*; Letonya'da Ulusal İttifak – *Nacionālā apvienība*; Slovakya'da Slovak Milli Partisi - *Pravá Slovenská Národná Strana,* SNS) ve on devlette de mecliste temsil edilmektedir (İsveç'te İsveçli Demokratlar Partisi – *Sverigedemokraterna*, SD; Danimarka'da Danimarka Halk Partisi – *Dansk Folkeparti*, DF; Almanya'da Almanya İçin Alternatif – *Alternative für Deutschland*, AfD; Fransa'da Ulusal Cephe – *Front National*, FN; İtalya'da İtalya İleri – *Forza Italia*; Hollanda'da Özgürlük Partisi – *Partij voor de Vrijheid*, PVV; Belçika'da Flaman Çıkarları – *Vlaams Belang*, VB; Çekya'da Özgürlük ve Doğrudan Demokrasi Partisi – *Svoboda a přímá demokracie*, SPD; Litvanya'da Ulusal İttifak – Partija Tvarka ir Teisingumas, TT ve Hırvatistan'da Canlı Duvar – *Živi zid*) (Ünveren, 2018).

Yukarıda listelenen siyasi partilerin liderleri ve temsilcileri, söylemlerinde aşağıda detaylı bir şekilde teorik incelemesi yapılacak olan sağ popülist söylemin en net örneklerini oluşturmaktadırlar. Kimlik konusunda içe dönüklük, yaratılan biz ve onlar ikilemine dikkat çekiş, biz algısının yaratılmasında genel olarak dezavantajlı grupların hedef kitle olarak tercih edilmesi gibi unsurlar söylemlerde kendini göstermektedir (Spruyt vd., 2016:345).

Sağ popülist söylem, yukarıda belirtildiği gibi yalnızca ülke içi siyaseti değil, AB siyasetini de ciddi bir şekilde etkilemektedir. İlgili ülkelerin Avrupa Parlamentosu'nda bulunan temsilcilerinin etkisi kendisini göstermektedir; ancak bununla sınırlı değildir. 23 Haziran 2016 tarihinde Birleşik Krallık'ta

(BK) AB üyeliği referandumu yapılmış ve referandum sonuçlarına göre "Ayrıl" kararı %51'lik çoğunluk elde etmiştir. Referandum tarihinden bu yana, ayrılma koşullarıyla ilgili olarak Westminster Parlamentosu'nda bir sonuca ulaşılamamış ve buna bağlı olarak da AB ile süreç tamamlanamamıştır. Siyasi literatüre *Brexit* olarak giren bu referandumun gerek kampanya süreci, gerek sonucu ve AB'nin sosyo-politik yapısına etkisi başlı başına birer çalışma konularıdır (Goodwin ve Ford, 2017; Smismas, 2018). Bu çalışma için önemli olan kısmı ise, referanduma ait kampanya sürecinde popülist söylemin etkin olarak kullanılması ve seçmen kitlesi nezdinde karşılık bulmuş olmasıdır. "Ayrıl" kararı için yürütülen kampanya süresince odaklanılan konular, göçmen karşıtlığı ile şekillendirilmeye çalışılan içe dönük milli kimlik güzellemesi, biz ve onlar ikileminin yaratılması ve onlar algısının merkezine AB'nin konulması, kitlesel bir mağduriyet yaratılmaya çalışılması ve yine sorumlunun AB politikaları olarak işaret edilmesi olmuştur (Cox, 2017; Freeden, 2016; Iakhnis vd., 2018). AB'nin oluşturmaya çalıştığı bölgesel bütünleşme ve ortak Avrupa kimliği yaratma politikaları hakkında var olan Avrupa şüpheciliğine ciddi bir katkı sunan *Brexit*, hali hazırda BK'da sosyo-politik bir kutuplaşmanın ve buna bağlı bir krizin sonucu olmakla beraber, AB içinde başka bir krizin sebebi olabilecek bir potansiyele sahiptir (Doganyilmaz Duman, 2018).

Sağ popülist söylem yalnızca kıta Avrupası'nda değil, Amerika'da da kendini göstermektedir. Yine *Brexit* ile aynı yıl içerisinde, 8 Kasım 2016 tarihinde ABD'de yapılan başkanlık seçimlerinde, sağ popülist söylem ile kampanyasını yürüten Cumhuriyetçi Parti adayı Donald Trump, seçimleri kazanmış ve ABD'nin 45. Başkanı olmuştur. Seçim kampanyası sürecinde, D. Trump da yine göçmenler üzerinden biz ve onlar ikilemi yaratmak adına söylemlere başvurmuş ve bu söylemler diğer tüm popülist unsurlarla bir araya gelerek seçmen kitlelerini etkilemeyi başarmıştır. Bu çalışmanın kaleme alındığı dönemde ABD'nin güney sınır komşusu Meksika Birleşik Devletleri ile aralarındaki sınıra örülecek duvar hakkında tartışmalar devam etmektedir (Viala-Gaudefroy, 2018).

Bu çalışma, küresel anlamda popülist siyasetin sağ ideoloji ile birleşerek seçmen davranışlarının farklı modellerinde ne şekilde etkili olabileceğini analiz ederek ne kadar etkin hale geldiğini açıklamakla birlikte, Ekim 2018'de Brezilya'da yapılan başkanlık seçimlerini kazanan Jair Bolsonaro'nun seçim kampanyası sürecinde kullandığı sağ popülist argümanların farklı bölgelerin farklı sosyo-politik yapılarından ne şekilde etkilenebileceğini incelemeyi hedeflemektedir. Bu incelemenin tamamlanabilmesi için, ilk olarak teorik bir analiz sunulmuş ve vaka analizi kısmını oluşturan Brezilya Başkanlık Seçimleri için de gazete haberleri ve resmi açıklamalar kapsam dahiline alınmıştır. Bu yönteme başvurulmasındaki temel amaç, çalışmanın teorik çerçevesi kapsamında da detaylı bir şekilde açıklanacak olan, seçmen davranışlarında yakın dönem etkileri, anlık tepkiler aracılığıyla gözlemleyebilmektir.

2. Popülist Siyaset Nedir, Hedef Kitlesini Nasıl Belirler?

Popülist söylem genel itibariyle kitlelere hitap eden, kitle psikolojisini etkilemeye yönelik şovenist bir karakteristiğe sahiptir (Wodak, 2015:8). Popülist söylemin sağ veya sol siyasetle birbirlerine entegre olması durumunda ortaya çıkan popülist siyasetin halk kitlelerine hitap etmesi için kullandığı farklı argümanlar bulunmaktadır. Bu argümanları, bu çalışmanın da konusunu oluşturan sağ popülizm için milliyetçilik, muhafazakârlık, ırkçılığa ulaşmasa dahi etnik kimliğe dayalı kimlik siyaseti, milli kimlik güzellemesi, zenofobi, kapalı ekonomik yapı, devlet kontrollerinin artırılması şeklinde listelemek mümkün. Tüm bu argümanların ortak noktası, merkez-çevre ayrımında "çevre"de bulunan kitleleri etkilemek ve onlar için "merkez"de bulunan elitler karşısında bir "halk" algısı yaratmaya yöneliktir. Bu çerçevede oluşturulan biz ve onlar ikiliği popülist siyasetin temel yaklaşımını oluşturmaktadır.

E. Shils (1970) literatüre kattığı merkez ve çevre ikilemi çerçevesinde, merkezin toplumun karakteristiğini belirlediğini belirtmiştir. Popülist siyasetin hedefinde bulunan elitlerin, bahsedilen merkezi oluşturan sosyo-politik ve sosyo-ekonomik açıdan güçlü olanlar olması durumunun yanında, ilgili toplum dinamiklerini belirlemekten çok, toplumsal yapı içerisinde hegemonik bir baskı unsuru oluşturduğu, her zaman için yozlaşma eğiliminde olduğu (Mudde, 2004:543) ve çevreyi oluşturan halk kitlelerinin sahip olduklarını tehlikeye attığı algısı söylemlerin temelini

oluşturmaktadır (Stavrakakis ve Katsambekis, 2014). Toplumu direkt olarak ikiye bölen popülist siyaset, "onlar" olan elitlerle, "biz" şeklinde addedilen halkı iki homojen grup olarak algılamaktadır ki (De Cleen vd., 2018:655), aslında herhangi bir toplumsal yapının, ne kadar benzerlik taşırsa taşısın, homojen olarak değerlendirilmesi yapısal boyutta sorunlu bir yaklaşımdır.

Popülist siyasetçiler, halk kitlelerini temsil etmekte elitlerin meşruiyetini yitirmesi argümanıyla birlikte, meşru halk temsilcilerinin kendileri olacağını iddia etmekte ve bu sayede destek toplamaktadır (De Cleen vd., 2018:658). "Halk", yani popülist söylemin "biz" etrafında kenetlemeyi hedeflediği ve/veya başardığı kitle, genel itibariyle sosyo-ekonomik açıdan dezavantajlı gruplardan oluşmaktadır. Bu durum, söylemlerde elitleri işaret ederek sorumlu tutmak açısından oldukça başarılı bir zemin hazırlamaktadır. Bu noktada altı çizilmesi gereken bir gerçeklik bulunmaktadır; dezavantajlı olma durumu, yoksulluk değil, göreli yoksunluk çerçevesinde değerlendirilmelidir. Herhangi bir sosyal hizmetten, servisten mahrum kalmamış olsa dahi, bunlara ulaşmak konusunda fırsat eşitliğine sahip olmadığı gerçekliği veya algısı söz konusu olan halk kitleleri göreli yoksunluk çerçevesinde değerlendirilir. Brubaker'in (2017) belirttiği üzere popülist siyasetin "dikey boyutu"nu oluştururlar.

Ekonomik güvenliğe ek olarak, kişisel güvenlik unsurları da değişen güvenlik olgusu ve popülist siyaset kapsamında tartışmaya dahil edilmelidir. Zaman içerisinde devlet temelli bir yapıdan birey temelli bir yapıya evrilen güvenlik olgusu yukarıda belirtilenlere ek olarak gıda, sağlık, çevre, topluluk ve siyasi güvenlik unsurlarını da barındırmakta ve toplumların farklı ihtiyaçlarını gözetmek adına uluslararası iş birliklerine daha da büyük önem atfetmektedir (Duman, 2019:813). Kavram her ne kadar dış siyasette iş birliğini işaret etse de popülist siyasetin içe dönük küreselleşme karşıtı özelliği doğrultusunda insan ve sermaye hareketliliğine de "halk"a zarar vereceği gerekçesiyle karşı çıkmaktadır (Hamedat, 2019). Bu kapsamda siyasi bir araç haline gelen güvenlik unsuru, duygusal ve saldırgan argümanlarla birlikte (Campani, 2011) popülist söylemin bir bileşeni haline gelmiştir.

3. Seçmen Davranışları Çerçevesinde Popülist Siyaset

Popülist siyaset, yarattığı "biz" algısı ve toplumu ikiye bölen yapısı ile gruplaşma yaratmakta ve seçmenlerini kitlesel olarak etkileme eğilimdedir. Bu çerçevede, kitlesel olarak hareket eden seçmenler değerlendirildiğinde, seçmen davranışlarını grup kimliği, sosyo-ekonomik statü, etnik köken, din, bölge gibi etmenlerle birlikte inceleyen Columbia Ekolü'ne ait sosyolojik model akla gelmektedir. Bu modele göre, parti kimliği modelinin birey tercihleri odaklı yaklaşımına (Campbell vd., 1960) zıt bir şekilde aidiyet duyulan grup tercihleri ön plandadır (Lazarsfeld vd., 1944).

Seçmen davranışlarında sosyolojik model incelendiğinde, karar verme aşamasında bireylerin kişisel tercihlerinden ziyade, aidiyet hissedilen grubun ortak kararlarının takip edilmesi yönünde bir eğilim mevcuttur. Grup eğilimini belirleyen faktörler göz önünde bulundurulduğunda, güncel politik konular, değişebilen çıkarlar veya eğilimler değil de uzun dönemli sınıf yapılanmalarının bir mirası şeklinde ortak bir eğilimin olduğu gerçeği ile karşılaşılmaktadır (Artunez, 2010:146-153). Bu durum, hem karar alma mekanizmasını grup kimliğinin çok ötesinde sınıfsal bir yapının çıktısı haline getirmekte hem de seçmenin güncel siyasi konjonktürden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Bu haliyle, son dönemin gözle görülür bir eğilimi olduğu konusunda ortak bir karara varılmış olan popülizmin etkisinin sosyolojik model çerçevesinde değerlendirilmesinin de çok uygun olmayacağını belirtmek gerekir.

Diğer bir model olan rasyonel tercih, seçmenlerin teker teker tüm girdileri ve çıktıları değerlendirdiğini, kendi bireysel kazançları/çıkarları çerçevesinde karar vereceklerini önermektedir (Downs, 1957). Bu modele göre, seçmen kitlelerinin tamamından bilinçli, parti politikalarından, ideolojilerinden ve programlarından haberdar ve sürece tamamen hakim olmaları beklenti dahilindedir. Modelin en çok eleştiri alan bu özelliğinin yanı sıra, bireysel karar alma mekanizmasının devreye girmesi, süreci toplumsallıktan uzaklaştırmaktadır; bu sebeplerden dolayı rasyonel tercih modelini de popülist siyasetin yaratacağı etki çerçevesinde değerlendirmek doğru olmayacaktır. Tüm bu üç modelin dışında bir de hakim ideoloji modeli bulunmaktadır; ancak

popülist siyasetin çok az sayıda ülkede iktidarı ele geçirmesi ve yine az sayıda muhalefet/ana muhalefet konumuna ulaşan yeni bir dalga yaratıyor olması, bu modeli de kapsam dışı bırakmaktadır.

Seçmen davranışlarının incelenmesinde kullanılan dört klasik modelin de kapsam dışında kalması sonrasında, kimi zaman dış siyasetin oluşturulması ve karar alma süreçlerinin analizi için de kullanılan nedensellik hunisi incelemeye alınmalıdır. Nedensellik hunisine göre, girdiler ve çıktılar dışında üçüncü bir etmen daha bulunmaktadır ki bu da ara değişkeni oluşturan süreçtir (Campbell vd., 1960). Huninin geniş olan ağzından sürece dahil olan girdiler, bu aşamada aşağıya doğru daralan yapıda çıktıları oluştururken farklı bir şekilde işlenmektedir. Genel itibariyle girdilerin net çıktılar oluşturacağını belirten klasik modellere göre, nedensellik hunisi girdilerin sosyo-politik ve sosyo-ekonomik yapıların kendi dinamikleri çerçevesinde oluşturacağı çeşitliliği de göz önünde bulundurabilecek bir modelleme sunmaktadır.

Nedensellik hunisi, bir alt sentez şeklinde hem parti kimliği modelini hem de sosyolojik modeli inceleyerek ve süreci de değerlendirme kapsamına alarak bir analiz yapmaktadır. Aslında genel itibariyle samimi/sadık seçmeni (*sincere voter*) etkileyebilecek bu iki ana girdiyi uzun dönem etkiler (*distal factors*) olarak analize dahil etmiş ve buna ek olarak, kararsız seçmeni etkileme gücüne sahip olan seçim kampanyaları, güncel konjonktür, adayın imajı ve medyanın etkisi (ki içinde bulunulan iletişim çağı kapsamında göz ardı edilmemesi gereken bir değişken olarak seçmen davranışlarını etkileme konusunda dikkat çekmektedir) gibi yakın dönem etkileri (*proximal factors*) de nedensellik hunisinin girdileri kapsamına almıştır (Antunes, 2010:155). Model, girdilerin işlendiği sürece özellikle dikkat çekmektedir. Buna göre, popülist siyasetin en önemli unsurlarından birisi söylemlerdir, zira De Cleen vd.'lerinin (2018: 653-654), belirttiği üzere popülist söylemin unsurlarını oluşturan konular, aslında popülist olmayan (*non-populist*) unsurlardır. Önemli olan kısım, bu unsurların seçmene ne şekilde aktarıldığı, yani sürecin ne şekilde bu girdileri işlediğidir. Diğer taraftan, biz ve onlar ikiliğinin yaratılmasında medya da oldukça önemli bir aktördür ve sosyal medyanın varlığında bireylerin dönüştüğü üre-tüketicilik (*prosumer*), yani içeriği hem üreten hem de tüketen olma durumu, bir bilişimsel propaganda yöntemi haline gelerek (Apak, 2019) grup etkisinin ve sosyal çevrenin seçmen kararlarındaki etkisinde ciddi bir artış yaratmaktadır. A. Heywood'un (2018: 450-451) iletişim olanaklarının ve yeni dönem seçim kampanyalarının karakteristiklerini de göz önünde bulundurarak açıkladığı bir liderlik yaklaşımı olan "siyasal bir beceri" olarak liderliğin de popülist siyasetin artan gücüne etki ettiği bir gerçektir. Bu kapsamda süreç yalnızca adayın başarısı olmaktan çıkarak, topyekun bir hareketlilik şeklinde etkisini göstermekte bu da kitleleri etkilemekte daha sonuç odaklı olmaktadır.

4. 2018 Brezilya Başkanlık Seçimleri ve Jair Bolsonaro'nun Seçim Kampanyası

Brezilya'nın demokratik yapısı, 1964 yılında yaşanan askeri darbe ile başlayan askeri rejimin 1985'den itibaren liberalleşmesi, muhalefet ile birlikte devam eden bir süreçle özgür seçimlerin gerçekleştirilmesi ve bir kurucu meclis ile yeni bir anayasanın hazırlanması aşamalarının sonucunda 1980li yılların sonlarında konsolidasyon aşamasına ulaşmıştır.

Brezilya'da başkan ve başkan yardımcısının seçildiği başkanlık seçimleri iki turlu sistem şeklinde gerçekleşmektedir. 2018 Başkanlık Seçimleri 7 Ekim'de yapılmış ve 8 adayın katıldığı seçimlerde herhangi bir adayın %50'nin üzerinde oy alamaması üzerine seçimler ikinci tura kalmış ve 28 Ekim'de yapılan ikinci tura ilgili seçim sistemine ait düzenlemeler gereği ilk turda en fazla oy alan ilk iki aday katılmıştır. İkinci tura kalanlar İşçi Partisi'nin (PT – *Partido dos Trabalhadores*) adayı Fernando Haddad ve Sosyal Özgürlük Partisi'nin (PSL – *Partido Social Liberal*) adayı Jair Bolsonaro olmuştur. Bu çalışmanın konusu gereği, adayların her ikisinin değil, seçim kampanyasını resmi olarak 3 Mart 2016'da başlatan J. Bolsonaro'nun seçim vaatleri ve söylemleri incelenecektir.

J. Bolsonaro, siyasi geçmişi olan ve aynı zamanda bu geçmişin evvelinde silahlı kuvvetlerde 17 yıl hizmet vermiş bir adaydır. Silahlı kuvvetlerdeki hizmetinden sonra başlayan siyasi kariyeri çerçevesinde Brezilya Parlamentosu'nda 27 yıllık milletvekilliği hizmeti bulunmaktadır.

Söylemlerinde sıklıkla askeri rejime referans veren Bolsonaro'nun ilgili dönemin yönetim düzenine yapmış olduğu övgüler, seçmen kitlesinin belirli bir bölümü tarafından eleştirilmiş ve demokratik bir yapılanma ile örtüşmediği yönünde açıklamalar yapılmıştır (Elliot ve Phillips, 2018).

Bolsonaro'nun seçim kampanyasının başlangıcı olan 2016, yukarıda da bahsedildiği üzere, popülizmin batı siyasetinde daha net bir biçimde gözlemlenmeye başladığı yıldır. Başlangıcından bu yana popülist söylemi kendi seçim kampanyası için temel unsur olarak kullanan Bolsonaro, dünya siyasetinde var olan farklı popülist liderlerle eş tutulmuş ve uluslararası basına da yansıyacak şekilde eleştirilere maruz kalmıştır. "Brezilya'nın Trump"ı, "Tropiklerin Trump"ı benzetmeleri, sıklıkla Bolsonaro'yu işaret etmek için farklı basın kuruluşları tarafından kullanılmıştır (BBC News, 2018; Liptak, 2019; Haltiwanger, 2019; France 24, 2018).

2018 seçimlerine giden sürecin incelenmesi seçim kampanyası sırasında yapılan açıklamaların anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. 2014 yılında, devlet iştiraki Petrobras'da ortaya çıkan usulsüzlüğün büyümesi sonucunda siyasi isimlerin de işin içinde olduğu büyük bir yolsuzluk dosyası ortaya çıkmıştır. Bu süreçte, ilk kez 2002 yılında ve sonrasında 2006 yılında tekrar başkanlığa seçilen PT'nin kurucu üyelerinden olan Luiz Inácio Lula da Silva'nın ve kendi başkanlık döneminden sonra 2010 ve 2014 yıllarındaki seçimlere kendi halefi olarak destek verdiği Dilma Vana Russeff'in isimleri de karışmıştır. 2018 seçimlerinden önceki son dört seçim boyunca seçilen başkanların partisi olma sıfatını taşıyan PT'nin yolsuzluğa karışan isimlerle olan bağı, kendi kredisini de olumsuz yönde etkilemiş ve bu durum J. Bolsonaro'nun lehine bir durum yaratmıştır. Yolsuzluk davasının sonuçlanmasıyla L.I. Lula da Silva hapis cezasına çarptırılmış, D.V. Russeff ise 2016 yılında Brezilya Parlamentosu'nun oylamasıyla görevden alınmıştır. 2018 seçimlerine kadar geçen süreçte yerine başkan yardımcısı Michel Temer vekalet etmiştir. Ortaya çıkan yolsuzluk dosyaları Brezilyalıların tepkilerine sebep olmuş ve 2013'de başlayan sokak protestoları ciddi bir kamuoyu baskısı yaratmıştır (Santos ve Guarnieri, 2016).

J. Bolsonaro'nun ikinci turdaki rakibi F. Haddad'ın PT'nin adayı olması ve L.I. Lula da Silva'nın desteğini açıklaması, yolsuzluk sürecinin 2018 seçimlerine de yansımasına sebep olmuştur. Yolsuzluk dosyası ve ismi konu olan siyasetçiler, J. Bolsonaro'nun seçim kampanyası süresince kullandığı popülist söylemlerdeki yapısal biz/onlar ikiliğinin temelini oluşturmuştur. Yukarıda bahsedildiği üzere, popülist söylem genel itibariyle biz ve onlar karşıtlığından beslenen bir yapıya sahiptir ve burada oluşturulan onlar dış-grubu elitlere odaklanmaktadır. Siyasi yapıda karar verme mekanizmasını oluşturan elitler, belirli kaynakların "halk"a ulaşması konusunda adaletsiz davrandıkları algısıyla hedef gösterilirler. J. Bolsonaro'nun söylemlerinde işaret ettiği "onlar", yapısal anlamda bir zıtlık oluştururcasına isçi partisi temsilcileri olmuş ve yolsuzluk dosyası bu anlamda J. Bolsonaro'nun söylemlerini güçlendirmiştir. Diğer taraftan en yakın rakibinin de aynı partinin adayı olması ve eski başkanlardan aldığı açık destek F. Haddad'ın imajını olumsuz yönde etkilemiştir.

J. Bolsonaro'nun söylemlerinde odak noktasını oluşturan başka bir unsur artan suç oranları olmuştur. Dünya Bankası verilerine göre, 2010'dan itibaren kasıtlı cinayet oranları ciddi oranda artmış ve oran 2016 yılında her 100bin kişi için 29,5 olarak kaydedilmiştir (Dünya Bankası, 2016). Bu oran Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi tarafından 2017 yılı için 30.5 şeklinde kaydedilmiştir (BM, 2018). Cinayet oranlarının yükselmesi, yolsuzluk suçlamalarının ötesinde var olan yönetime karşı olan güvenin daha da sarsılmasına sebep olmuştur. "Halk"ın güvenliğinin sağlanması adına radikal önlemler alacağını sıklıkla dile getiren J. Bolsonaro, güvenlik konusuna özellikle vurgu yaparak, çok farklı kitlelerin dikkatini çekmeyi başarabilmiştir. Güvenlik için alınacak tedbirler kapsamında, bireysel silahlanmanın sıklıkla dile getirilmesi, şiddetin tamamıyla sivil halktan kaynaklanmadığı halde kolluk kuvvetlerinden kaynaklı şiddetten kampanya süresince bahsedilmemiş olması, ayrıca tüm sıkı kontroller çerçevesinde yukarıda da sözü edildiği üzere, askeri rejim döneminin bu konuda ne kadar başarılı olduğuna sıklıkla referans vermesi de Bolsonaro karşıtlarının rahatsızlıklarını dile getirdikleri konular arasında yer almıştır. Kolluk kuvvetleri kaynaklı şiddet konusunda, alınan tedbirler çerçevesinde Şubat 2018'de Rio de Jenario'da görevlendirilen

ve geniş yetkiye sahip olan ordunun şiddetin gerçekten azaltılmasında etkin olup olmadığı tartışılırken, J. Bolsonaro'nun bu duruma referans vermemesi ve tüm bunlara rağmen askeri rejimden övgü ile bahsetmesi eleştirilerin odak noktası olmuştur (Fonseca ve Alper, 2018). Bu noktada, güvenlik unsurunun kişisel ve toplumsal boyutları kapsamında popülist söylemin kapsamına alınmış olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır.

Popülist söylemin biz ve onlar ikiliğine odaklanmasının yanında, sağ siyaset ile eklemlenmesi sonucu ortaya çıkan farklı karakteristikleri bulunmaktadır. Sağ popülist siyaset yapısı gereği, sosyo-kültürel, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik alanlarda içe kapalı bir profil sergilemekte ve kimlik ve kültür bağlamında muhafazakar bir eğilim göstermektedir. J. Bolsonaro'nun açıklamalarında da benzer eğilimler söz konusu olmuş ve toplumu kutuplaştırabilecek söylemler dikkat çekmiştir. Tüm bunlar çerçevesinde, örneğin 2011'de eşcinsel bir oğlunun olması durumunda onu sevmeyeceğini, eşcinsel olacağına ölmesini yeğlediğini açıklaması (Ser, 2018); 2002'de iki erkeği sokakta öpüşürken görse onları dövebileceğini belirtmesi; 2014'de kadın bir kongre üyesi ile tartışmasında tecavüz edilemeyecek kadar çirkin olduğunu söylemesi; 2011'de bir mülakatta oğlunun siyahi bir kadınla evlenme ihtimalinin sorulması üzerine, "Böyle bir riski değerlendirmem, oğullarım yeterince eğitimlidirler." şeklinde cevap vermesi; 2017'de siyahi nüfusun yoğun olarak yaşadığı bir bölgeyi ziyaret ettikten sonra oradaki insanlar için üremek için bile iyi olmadıklarını ve bir şey yapmadıklarını açıklaması; 2017'de bir söyleşide kaç çocuğunun olduğunun sorulması üzerine "Beş çocuğum var. 4'ü erkek, biri de bir zayıflık anında kız oldu." diyerek yanıt vermesi; farklı bir mülakatta ebeveynlerin efemine hareketlerde bulunan oğullarına müdahale etmeleri gerekliliğinden bahsederek homoseksüelliğin genetik olmadığını, düzeltilebilecek bir davranış olduğunu belirtmesi (El Tribuno, 2018) ve 2015'de kadınların hamilelik durumlarının ve doğum izinlerinin göz önünde bulundurularak erkeklerden daha az maaş almaları gerektiğini söylemiş olması (Lima, 2015) toplum nezdinde cinsiyet temelli kutuplaştırıcı etki yaratmıştır. Diğer taraftan, seçim kampanyası kapsamında, eşcinsel makyaj ustası Lili Ferraz ile basının karşısına çıkması hem muhalif seçmen kitleleri tarafından hem de iç ve dış basında eleştirilen başka bir durum olmuştur (La Sexta, 2018). Tüm bu ayrıştırıcı söylemleri sebebiyle, J. Bolsonaro hakkında nefret söylemi kapsamında suç duyurusunda bulunulmuştur (Foggin, 2018).

J. Bolsonaro'nun kendi açıklamalarının seçmen kitlelerine ulaştırılmasında yeni medya araçlarının kullanımının da ciddi bir etken olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu aşamada özellikle *Whatsapp* mesajlaşma uygulamasında oluşturulan gruplar, yalnızca görünürlüğü artırma konusunda değil, aynı zamanda gündem yaratacak haberlerin de yayılmasında etkili olmuştur. Bilgi kirliliğinin de yaratıldığı bu ortamda, dağıtılan haberler içerisinde gerçek dışı bilgiler veren, J. Bolsonaro'nun rakiplerine karşı suçlamalarda bulunulan haberler de servis edilmiştir. (Nalon, 2018) *Whatsapp* uygulamasının dışında *Twitter*, *Facebook* ve *Instagram* gibi sosyal medya uygulamalarının da önemli bir katkısı olmuştur. Kendisinden "sosyal medya adayı" şeklinde bahsedilmesi durumu da ortaya çıkmıştır, bu da seçim kampanyası dahilinde J. Bolsonaro'nun sosyal medya kullanımının yoğunluğu konusunda fikir vermektedir. (BBC, 2018)

J. Bolsonaro'nun seçim kampanyasına başlamasından kısa bir süre sonra, kendisine muhalif olan kesim tarafından geçmiş konuşmalarının ve/veya açıklamalarının incelenmesi sonucu ortaya çıkan ve ilgili dönemde de sansasyon yaratan ayrıştırıcı söylemlerin örnekleri artırılabilir. Kutuplaştırıcı, askeri düzeni savunan söylemlerinin yanında, kongre üyesi olarak yaptığı açıklamalarda seçimlerin herhangi bir değişikliğe yol açmayacağını söylemesi, azınlıkların çoğunluklar karşısında susması gerektiğini belirten bir açıklama yapması ve içerisinde bulunduğu demokratik yapılanmaya karşın kurumsal olarak askeri yapılanmanın belirli değişiklikleri sağlayabileceğine inandığını açıklaması, J. Bolsonaro'nun demokrasiye olan yaklaşımının da sorgulanmasına sebep olmuştur (New York Times, 2019). Kendisinin demokrasi karşıtı söylemleri ve basın özgürlüğü hakkındaki eleştirileri, uluslararası basın gruplarının da eleştirilerine sebep olmuştur (RSF, 2018). Tüm bu açıklamalar, dış basında kendisinden demokrasi karşıtı, homofobik, kadın düşmanı ve ırkçı bir başkan adayı olarak söz edilmesine sebep olmuştur (El Tribuno, 2018). Benzer eleştiriler Bolsonaro karşıtı kesim tarafından da dile getirilmiş, tepki mitingleri

düzenlenmiştir. *#EleNão* (O Değil) sloganı, farklı şehirlerde başta muhalif kadınlar olmak üzere farklı gruplardan oluşan büyük katılımlı protesto yürüyüşlerinin mottosu (Rossi vd., 2018) ve sosyal medyada tepkilerin dile getirilmesi adına etkinliği yüksek bir sanal cemaat oluşturan etiket haline gelmiş ve büyük bir harekete dönüşmüştür. Protesto gösterilerinin varlığına karşın eşzamanlı olarak J. Bolsonaro için çok sayıda destek yürüyüşü de organize edilmiş (France 24, 2018) ve seçimlerin ikinci turunda yaklaşık 58 milyon seçmenin desteğini alarak %55'lik oy oranı ile Brezilya'nın 38. Devlet Başkanı olarak seçilmiştir.

5. Jair Bolsonaro'nun Popülist Söylemlerinin Seçmen Üzerindeki Etkisi

J. Bolsonaro'nun seçim kampanyası incelendiğinde, genel itibariyle kutuplaştırıcı bir üslup kullandığını belirtmek gerekmektedir. Siyasetin yapısı gereği ortaya çıkan ortak iyilik nosyonundan uzak olan kutuplaştırıcı söylem, sağ popülist siyasetin temelini oluşturan elitlere karşı halk algısının ötesinde kimlik siyaseti unsurlarını da kullanarak cinsiyetçi ve dini referanslarla belirli kesimlerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Etkilemeyi başardığı seçmen kitlesinin gerek sosyo-politik gerek sosyo-ekonomik koşullarının değerlendirilmesinin yanı sıra, içinde bulunulan koşulların da değerlendirme kapsamına alınması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Brezilya demokrasisinin konsolidasyon sürecine ulaşmasına temel oluşturan yeni anayasa ve özgür seçimler döneminde kurulan ve büyük bir harekete dönüşen PT, genel itibariyle Brezilya halkının sol siyasete eğilimli olabileceğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Hakim ideolojiye böylesine ters düsen seçim sonuçları, seçmenlerin değişiklik istediğinin bir göstergesidir. Yakın dönemde yaşanılan yolsuzluk ve ilgili siyasetçilerin geçirdikleri yargılanma süreçleriyle birlikte kimilerinin aldıkları cezalar, seçmen kitlesi nezdinde PT'ye karşı ciddi bir güvensizlik ortamı yaratmıştır. Sol siyasetin temsilcisi ve demokratikleşme sürecinin ana karakteri olan bir siyasal partinin isminin karıştığı bu olaylar zinciri ve bununla birlikte ortaya çıkan toplumsal travmalar ve artan suç oranları, seçmenin talep ettiği değişikliğin temel sebeplerini oluşturmaktadır. Bu noktada, J. Bolsonaro'nun oylarının samimi/sadık seçmenler tarafından değil de genel konjonktürü değerlendirmeye katarak oy verme davranışında bulunan seçmenler tarafından verildiğini belirtmek yanlış olmayacaktır. Yukarıda da tartışıldığı üzere, herhangi bir sosyolojik sınıf yapılanması söz konusu değildir. Sınıfsal bir bütünlük olmadığı gibi, rasyonel tercih modelini değerlendirmeye katabileceğimiz şekilde seçmen davranışlarına etki eden bir bireysellik de gözlemlenmemektedir. Teorik olarak da incelemesi yapıldığı üzere, popülist söylemin etkili olabileceği seçmen davranışı modelini, nedensellik hunisi kapsamında değerlendirmek diğer klasik oy verme davranışları modelleri göz önünde bulundurulduğunda daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Yakın dönem etkilerin oldukça önemli bir etken olarak rol aldığı 2018 seçimlerinde J. Bolsonaro'nun söylemlerinde odaklandığı konular, esasen toplumsal sorunların kendisi ekseninde oluşturulmuştur. Ancak De Cleen vd.'nin popülist siyasetin argümanlarının popülist argümanlar olmadığı iddiasından da yola çıkarak belirtilmelidir ki, Brezilya'da seçmenlerin oy verme davranışlarının incelenmesi sürecinde yalnızca güncel konjonktürü belirleyen siyasi girdiler ve çıktılar değil, süreç de büyük önem arz etmektedir. Zira, argümanların kendisinden çok ara süreç boyunca nasıl işlendiği, kampanya kapsamında bu argümanların seçmenlere nasıl aktarıldığı, medyanın nasıl rol aldığı, ki bu noktada konvansiyonel medya araçlarından çok yeni medya unsurlarının kapsam dahilinde değerlendirilmesi gerekmektedir, kampanya ekibinin J. Bolsonaro'nun görünürlüğünü ne şekilde etkilediği gibi konular da oldukça büyük önem arz etmektedir.

Tüm siyasi girdiler ve ara süreç değerlendirildiğinde, çıktıların J. Bolsonaro'yu işaret etmesini sağlayan seçmenler kimlerdir: yolsuzluk davalarının yarattığı güvensizlik dalgasından sonra F. Haddad'a karşı güven problemi yasayan PT seçmenleri; değişiklik isteyen ve bu değişikliğin ancak sert söylemleriyle tanınan J. Bolsonaro tarafından gerçekleştirilebileceğine inananlar (BBC, 2018); seçim mottosunda bulunan (*Brasil acima de tudo, Deus acima de todos* – Her şeyden önce Brezilya, her şeyin üzerinde Tanrı) ve söylemlerinde sıklıkla verdiği dini referanslar sayesinde Evanjelistler (Boadle, 2018) ve tüm popülist, ayrıştırıcı söylemlerine karşın, artan şiddeti durdurabileceğine ve

güvenliği yeniden sağlayabileceğine inananlar. J. Bolsonaro'nun şiddetin ortadan kaldırılması için radikal önlemler alacağını belirtmesi, birçok seçmenin dikkatini çeken bir unsur olmuştur. F. Haddad'ın bu konuda söylemsel boyutta dahi yetersiz kaldığını belirten birçok seçmen, olası tüm olumsuzluklara karşın oyunu J. Bolsonaro'ya vereceğini açıklamıştır (De Souza, 2018). Bu noktada, bireyin/bireylerin kendilerini güvende hissetme ihtiyaçlarının Abraham Maslow'un (1943) ortaya attığı ihtiyaçlar hiyerarşisinde de belirtildiği üzere ikinci temel ihtiyaç olarak konumlandırılması, seçim kampanyasında şiddet unsurlarına odaklanılmasının oldukça stratejik bir hamle olduğuna işaret etmektedir. Başarıya da ulaştığını söylemek yanlış olmayacaktır.

6. Sonuç

Toplumların her biri farklı sosyo-politik yapılanmalara, farklı politik kültürlere ve farklı dinamiklere sahiptir. Buna karşın, dünya siyasetinde dönem dönem etkileşim kendini göstermiş ve küresel eğilimler ortaya çıkmıştır. İçinde bulunulan dönem için de benzer bir durum geçerlidir. Farklı gerekçelerle de olsa, teorik olarak benzer karşıtlıkları içinde barındıran popülist söylem gittikçe daha da geniş bir coğrafyada taraftar toplamaktadır.

Kıta Avrupa'sında gerek iç gerek dış siyasette, genellikle sağ politika ile birlikte kendini gösteren ve merkezine "biz" ve "onlar" ikilemini koyan popülist siyaset, güncel konjonktürün sunduğu koşulları lehine kullanabilmiş ve bu şekilde de kendi tabanını yaratmıştır. Bu noktada, mülteci krizi olarak adlandırılan sürecin popülist söylem içerisinde en kapsamlı ve dikkat çeken argüman olması durumu oldukça normaldir. Gerek gerçek gerek sembolik anlamda tehdit olarak algılanan mülteci varlığı, öteki kimliğinin yaratılmasındaki algının oluşmasında büyük rol oynamıştır.

Ancak belirtildiği üzere, her toplumu kendi dinamikleri çerçevesinde incelemek gerekmektedir. Yapısal olarak biz/onlar ikilemini merkezine alan popülist söylem, Amerika kıtasında yine bir öteki yaratma süreci içerisinde farklı ülkelerde farklı şekillerde kendini göstermiştir. ABD'de öteki yine bir göçmen/mülteci kimliği üzerinden oluşturulurken, bu çalışmanın ana vakasını oluşturulan Brezilya'da öteki, kendi toplumları arasından işaret edilmiştir.

Brezilya'da, yukarıda açıklandığı üzere, son dönemde sosyo-politik alanda yaşanılan değişiklikler, öteki yaratılması konusunda popülist söylemin özüne dönerek elit kesimin öne çıkarılmasına sebep olmuştur. Yolsuzluk davaları ve ilgili politikacılar "onlar"ı oluştururken, kitlelere hitap eden J. Bolsonaro yolsuzluklar karşısında ezilen halk söylemiyle kendisini de bu kitleye eklemlendirmiş ve "biz" algısını yaratmıştır. Söylemler incelendiğinde, askeri dikta dönemine ithaf edilen özlem, insan haklarını zedeleyici cinsiyetçi söylemler, LGBTI hakları konusundaki agresif yaklaşım gibi unsurlar kimi muhafazakar kesimlerin dikkatini çekmiş ve samimi/sadık seçmenlerin kararlarının konsolidasyonunu sağlamış olabilir, ancak J. Bolsonaro'nun etkilemeyi başardığı kitleler ilgili seçmenlerle sınırlı kalmamıştır.

Ayrıca son dönemde artan suç oranlarıyla birlikte kendini gösteren güvenlik sorunu da seçmen kararlarında önemli bir etken olmuştur. A. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra gelen güvenlik ihtiyacı, temel ihtiyaçlar çerçevesi içinde değerlendirildiğinde, seçmen kitlelerinin karar alma sürecinde etkili olmuştur. J. Bolsonaro'nun söylemlerinde sıklıkla referans verdiği güvenlik tehditlerinin ortadan kaldırılması her ne kadar etkili olmuşsa da sorunun çözümü için önerilen yöntemler liberal demokrasi ve onun temelini oluşturan unsurlardan insan haklarının korunması ilkeleri açısından ciddi tartışmalar başlatmışlar. Ancak şu durumun altı çizilmelidir ki, Avrupalı liderlerin popülist söylemleri kapsamında ortaya attıkları gerek gerçekçi gerek sembolik algılanan tehdit unsurları, Brezilya için bir gerçekliktir. Kararsız seçmenlerin etkilenmesi sürecinde en çok karşılık bulan söylem J. Bolsonaro'nun yaptığı güvenlik referanslarıdır. Diğer taraftan, güvenlik tehdidinin rasyonel karar almayı olumsuz yönde etkilediği gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda, sol siyasetten sağ siyasete salınımın samimi seçmenlerin kararlarının yanı sıra kararsız seçmenlerin ve içinde bulunulan konjonktür çerçevesinde oy vermeye eğilim gösteren seçmen kitlelerinin verdiği oyların etkisiyle ortaya çıktığı söylenebilir.

Popülist söylemin etkin rol oynadığı sağ-popülist siyasetin seçmen davranışlarını etkilemesindeki en temel unsurun ara-süreç olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Yukarıda tüm seçmen davranışı modellerinin genel özellikleri incelenmiş ve popülist siyasetin seçmen davranışlarını etkilemekteki başarısı nedensellik hunisi ile açıklanmıştır. Popülist siyasetin var olan politik konulara yaklaşımında popülist olmayan unsurları kullanması ve bunun söylemler aracılığıyla farklı bir sürece tabi tutularak farklı bir toplumsal gerçeklik yaratması sebebiyle aslında önemli olanın siyasal girdiler ve çıktıların yanı sıra bu girdilerin ne şekilde işlendiği gerçeği, ulaşılan sonucun en temel sebebini oluşturmaktadır.

İçinde bulunulan dönemde, uluslararası iş birliklerinin, liberal demokrasilerin geri plana atılarak içe dönük ve milli kimlik güzellemeleri barındıran biz/onlar ayrıştırmasıyla siyasetin ortak iyilik nosyonuyla ters düsen popülist söylemin taraftarlarını artırdığı bir gerçeklik. Bu çalışma ile, artan eğilim olarak popülist söylemin sağ siyaset ile birleşerek seçmenleri ne şekilde etkileyebileceği üzerinde durulmuştur. Popülist siyasetin yarattığı sosyo-politik kutuplaşmanın gerek iç siyasette gerek bölgesel siyasette gerekse de küresel boyutta uluslararası sistemde ne gibi sonuçlar doğurabileceği sorusu farklı çalışmalar için araştırma konusu olmaya adaydır.

Kaynakça

Antunes, R. (2010). Theoretical models of voting behaviour. *Exedra,* 4, 145-170.

Apak, D. (2019). Dezenformasyon ve Algı Yönetimi Bağlamında Bilişimsel Propaganda Kavramı. D. Doğanyılmaz Duman ve Ö. Bilgili içinde, *Siyaset ve İktisat - Aktörler, Kurumlar, Tartışmalar*. (s.3-26). Bursa: Dora Basım-Yayın Dağıtım.

BBC. (2018, Ekim 8). *Brasil: ¿por qué voto a Bolsonaro? "Prefiero un Presidente Homofóbico o Racista a uno Que Sea Ladrón"*. Mart 2019 tarihinde BBC: https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-45781389 adresinden alındı

BBC. (2018, Ekim 4). *Brazil's Bolsonaro, the 'Social Media Candidate'*. Ocak 2019 tarihinde BBC Monitoring: https://monitoring.bbc.co.uk/product/c2009tkb adresinden alındı

BBC News. (2018, Ekim 28). *Brezilya'da Devlet Başkanlığı Seçiminin 2. Turu Yapılıyor.*Nisan 2019 tarihinde BBC: https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46009600 adresinden alındı

Birleşmiş Milletler. (2018). *Global Study on Homicide.* United Nations Office on Drugs and Crime: https://dataunodc.un.org/GSH_app adresinden alındı

Boadle, A. (2018, Eylül 2018). *Brazil's Evangelicals Say Far-Right Presidential Candidate is Answer to Their Prayers*. Mart 2019 tarihinde Reuters: https://www.reuters.com/article/us-brazil-election-evangelicals/brazils-evangelicals-say-far-right-presidential-candidate-is-answer-to-their-prayers-idUSKCN1M70D9 adresinden alındı

Brubaker, R. (2017). Why Populism? *Theory and Society,* 46, 357-385.

Campani, G. The Gendered Dimension of Security and Migration. G. Lazaridis içinde: *Security, Insecurity and Migration in Europe* (s.161-178). New York: Routledge.

Campbell, A., Converse, P. E., Miller, W. ve Sokes, D. (1960). *The American Voter.* Chicago: University of Chicago Press.

Cox, M. (2017). The Rise of Populism and the Crisis of Globalisation: Brexit, Trump and Beyond. *Irish Studies in International Affairs,* 28, 9-17.

Dünya Bankası. (2016). *Intentional Homicides.* The World Bank: https://data.worldbank.org/indicator/VC.IHR.PSRC.P5?end=2016&locations=BR&start=2000&view=chart adresinden alındı

De Cleen, B., Glynos, J. ve Mondon, A. (2018). Critical research on Populism: Nine Rules of Engagement. *Organization,* 25(5), 649-661.

De Souza, C. (2018, Kasım 9). *Las Mujeres Que Apoyan al Machista Bolsonaro*. Ocak 2019 tarihinde Las Voces del Mundo: http://es.rfi.fr/americas/20181109-las-mujeres-que-apoyan-al-machista-bolsonaro adresinden alındı

Doganyilmaz Duman, D. (2018). Positioning Brexit within Identity Based Debates: A Cause for or a Result of a Crisis. B. Tunçsiper ve F. Sayın içinde, *Critical Debates in Social Sciences* (s. 655-666). Londra: Frontpage Publications.

Doğanyılmaz Duman, D. (2020). Kimlik, Söylem ve Gruplar Arası İletişim: Popülist Siyasetin Kimlik Siyaseti İle Eklemlenmesi. E. Ünür ve D. Palalar Alkan içinde, *Disiplinlerarası Boyutlarıyla İletişim* (s. 261-276). Bursa: Ekin Yayınevi.

Duman, G. (2019). Considering Multiculturalism as a Tool for Human Security. B. Tunçsiper, F. Sayın, B. Hergüner ve F.İ. Aydın içinde, *Selected Discussions on Social Science Research* (s.811-822). Londra: Frontpage Publications.

Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy.* New York: Harper Collins Publishers.

El Tribuno. (2018, Ekim 9). *Bolsonaro: "Prefería Que mi Hijo Estuviese Muerto a Que Fuese Homosexual"*. Nisan 2019 tarihinde El Tribuno: https://www.eltribuno.com/jujuy/nota/2018-10-9-9-35-0--preferia-que-mi-hijo-estuviese-muerto-a-que-fuese-homosexual-asi-piensa-el-candidato-a-presidencia-de-brasil adresinden alındı

Elliot, L. ve Phillips, T. (2018, Ekim 22). *Bolsonaro's Pledge to Return Brazil to Past Alarms Survivors of Dictatorship*. Nisan 2019 tarihinde The Guardian: https://www.theguardian.com/world/2018/oct/22/after-what-i-lived-through-survivors-of-brazils-dictatorship-fear-bolsonaro adresinden alındı

Fairclough, N., ve Wodak, R. (1997). Critical Discourse Analysis. T. van Dijk içinde, *Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction* (s. 258-284). Londra: Sage.

Foggin, S. (2018, Nisan 16). *Far Right Presidential Candidate Jair Bolsonaro Charged with "Hate Speech"*. Ocak 2019 tarihinde Brazil Reports: https://brazilreports.com/far-right-presidential-candidate-jair-bolsonaro-charged-with-hate-speech/712/ adresinden alındı

Fonseca, P. ve Alper, A. (2018, Şubat 16). *Brazil Army Ordered to Take over Security in Violent Rio de Janeiro*. Nisan 2019 tarihinde Reuters UK: https://uk.reuters.com/article/uk-brazil-security/brazil-army-ordered-to-take-over-security-in-violent-rio-de-janeiro-idUKKCN1G0124 adresinden alındı

France 24. (2018, Ekim 24). *Brazil's 'Donald Trump' Bolsonaro Winning Female, Gay Vote*. Mart 2019 tarihinde France 24: https://www.france24.com/en/20181024-gays-blacks-voting-brazil-elections-bolsonaro-despite-racism-homophobia adresinden alındı

France 24. (2018, Ekim 25). *Ex-military Officers Support Bolsonaro's Rise in Brazil*. Nisan 2019 tarihinde France 24: https://www.france24.com/en/20181025-ex-military-officers-support-bolsonaros-rise-brazil-presidential-campaign adresinden alındı

Freeden, M. (2016). After the Brexit Referendum: Revisiting Populism as an Ideology. *Journal of Political Ideologies,* 22(1), 1-11.

Goodwin, M. ve Ford, R. (2017). Britain after Brexit: A Nation Divided. *Journal of Democracy,* 28(1), 17-30.

Haltiwanger, J. (2019, Mart 19). *The 'Brazilian Donald Trump,' Jair Bolsonaro, is Visiting the White House. He was Elected President Despite Saying He Couldn't Love a Gay Son and That a Colleague was too 'Ugly' to be Raped*. Mart 2019 tarihinde Business Insider:

https://www.businessinsider.com/jair-bolsonaro-brazil-election-results-trump-2018-10 adresinden alındı

Hamedat, E. (2019). *How Nationalist Populism Hijacts the Concept of Human Security*. Ocak 2020 tarihinde Young Initiative on Foreign Affairs and International Affairs: https://ifair.eu/2019/12/11/how-nationalist-populism-hijacks-the-concept-of-human-security/ adresinden alında

Heywood, A. (2018). *Siyaset* (19. Baskı). Ankara: BB101 Yayınları.

Iakhnis, E., Rahtburn, B., Reifler, J. ve Scotto, T. J. (2018). Populist Referendum: Was 'Brexit' an Expression of Nativist and Anti-Elitist Sentiment? *Research & Politics,* 5(2), 1-7.

Kyle, J. ve Gultchin L. (2018, Kasım 7). *Populists in Power Around the World*. Ocak 2020 tarihinde Tony Blair Institiute for Global Society: https://institute.global/policy/populists-power-around-world adresinden alındı

La Sexta. (2018, Ekim 15). *El Giro de Bolsonaro en Brasil: Prefería un Hijo Muerto a uno Gay y Ahora Hace Campaña con un Maquillador Homosexual*. Haziran 2019 tarihinde La Sexta: https://www.lasexta.com/noticias/internacional/el-giro-de-bolsonaro-homofobo-en-brasil-preferia-un-hijo-muerto-a-uno-gay-y-ahora-hace-campana-con-un-maquillador-homosexual_201810155bc48e020cf2ac4bbb226130.html adresinden alındı

Lazarsfeld, P. F., Berelson, B. ve Gaudet, H. (1944). *The People's Choice: How the Voter Makes up His Mind in a Presidential Campaign.* New York: Columbia University Press.

Lima, V. (2015, Şubat 23). *Jair Bolsonaro Diz Que Mulher Deve Ganhar Salário Menor Porque Engravida*. Nisan 2019 tarihinde Revista Crescer: https://revistacrescer.globo.com/Familia/Maes-e-Trabalho/noticia/2015/02/jair-bolsonaro-diz-que-mulher-deve-ganhar-salario-menor-porque-engravida.html adresinden alındı

Liptak, K. (2019, Mart 19). *'Trump of the Tropics' Fawns over US President, Decries 'Fake News'*. Mart 2019 tarihinde CNN Politics: https://www.cnn.com/2019/03/19/politics/donald-trump-jair-bolsonaro-brazil-white-house/index.html adresinden alındı

Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review,* 50(4), 370-396.

Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition,* 39(4), 542-563.

Nalon, T. (2018, Kasım 1). *Did WhatsApp Help Bolsonaro Win the Brazilian Presidency?* Mayıs 2019 tarihinde The Washington Post: https://www.washingtonpost.com/news/theworldpost/wp/2018/11/01/whatsapp-2/?utm_term=.e3eca3e704e2 adresinden alındı

New York Times. (2019, Mart 19). *New York Times.* Mart 2019 tarihinde YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=vkYUw1qm1eo adresinden alındı

Rossi, A., Carneiro, J. D., & Gragnani, J. (2018, Eylül 30). *#EleNão: A Manifestação Histórica Liderada por Mulheres no Brasil Vista por Quatro ângulos*. Haziran 2019 tarihinde BBC News: https://www.bbc.com/portuguese/brasil-45700013 adresinden alındı

RSF. (2018, Ekim 18). *Présidentielle au Brésil : "Jair Bolsonaro Est Une Sérieuse Menace pour la Liberté de la Presse et la Démocratie"*. Ocak 2019 tarihinde Reporters sans Frontieres: https://rsf.org/fr/actualites/presidentielle-au-bresil-jair-bolsonaro-est-une-serieuse-menace-pour-la-liberte-de-la-presse-et-la adresinden alındı

Santos, F. ve Guarnieri, F. (2016). From Protest to Parliamentary Coup: An Overview of Brazil's Recent History. *Journal of Latin American Cultural Studies,* 25(4), 485-494.

Ser. (2018, Kasım 22). *Bolsonaro Prefería un Hijo Muerto a un Hijo Homosexual*. Mayıs 2019 tarihinde Cadena Ser: https://cadenaser.com/emisora/2018/11/22/radio_alicante/1542882919_504695.html adresinden alındı

Shils, E. (1970). *Selected Essays by Edward Shils.* Chicago: University of Chicago.

Smismas, S. (2018). EU Citizens' Rights Post Brexit: Wht Direct Effect Beyond the EU is Not Enough. *European Constitutional Law Review,* 14(3), 443-474.

Spruyt, B., Keppens, G. ve Van Droogenbroeck, F. (2016). Who Supports Populism and What Attracts People to It? *Political Research Quarterly,* 69(2), 335-346.

Stavrakakis, Y. ve Katsambekis, G. (2014). Left-Wing Populism in the European Periphery: The Case of SYRIZA. *Journal of Political Ideologies,* 19(2), 119-42.

Tribuno, E. (2018, Ekim 9). *Bolsonaro: "Prefería Que Mi Hijo Estuviese Muerto a Que Fuese Homosexual"*. Nisan 2019 tarihinde El Tribuno: https://www.eltribuno.com/jujuy/nota/2018-10-9-9-35-0--preferia-que-mi-hijo-estuviese-muerto-a-que-fuese-homosexual-asi-piensa-el-candidato-a-presidencia-de-brasil adresinden alındı

Ünveren, B. (2018, Nisan 8). *Avrupa'da Sağ Popülizmin Haritası*. Ocak 2019 tarihinde Deutsche Welle: https://www.dw.com/tr/avrupa-sağ-popülizminin-haritası/a-43319950-0 adresinden alındı

Viala-Gaudefroy, J. (2018). President Trump and the Virtue of Power. *LISA E-Journal,* 16(2).

Wodak, R. (2015). *The Politics of Fear: What Right-Wing Populist Discourses Mean.* Londra: Sage Publications.

EFFECTS OF POPULIST DISCOURSE ON VOTER BEHAVIOR: AN ANALYSIS OF JAIR BOLSONARO'S ELECTION CAMPAIGN

Extended Abstract

Aim: The aim of this research study is to provide a theoretical approach to populist discourse's effects on voter behavior by analyzing the case of Brazil and its recent presidential campaign in which Jair Bolsonaro won. The research focuses on four main questions regarding analysis: what right-wing populist politics is; how populist discourse attracts the attention of voters; in which model populist discourses can be analyzed in terms of voting models and what topics Jair Bolsonaro focused on his election campaign.

Method(s): In this research, a theoretical approach has been applied in order to answer the aforementioned questions. By discussing the characteristics of the populist discourses, mainstream voter behavior models have been analyzed in order to comprehend which model suits better for the populist discourse in terms of affecting voters decision-making processes. In order to apply the said theoretical approach, literature review regarding primary and secondary sources has been carried out and to monitor the electoral campaign of Jair Bolsonaro, newspaper articles have been analyzed.

Findings: In accordance with the research questions, each voter behavior model has been referred with respect to populist discourse's tools to attract the attention of voters. Among sociological, phycological (party identification), rational choice and dominant ideology models, populist discourse could be matched with none. Funnel of causality, as a synthesis of sociological and phycological models, focuses on the process alongside the inputs and the outputs of the decision-making process; hence, it gets closer to explain the voter behaviors' choices.

The populist discourse polarizes the society between us and them, and with this dichotomy it points out an out-group consists of others. The other, generally, refers to elites and the aim is to provide a perception for masses with reference of 'people'. Within this process, disadvantageous groups become the target since pointed out elite always tends to get corrupted and obstructs people from benefitting certain services.

Even though the main case of this research study is Brazilian Presidential Elections, Western politics have been analyzed briefly in order to give different examples regarding the rise of right-wing populist politics. İn Europe, the out-group is consisted of refugees with references to perceived threat theory including symbolic and real threats alongside inwards identity approach. However, in Brazil corruption has become a real issue in recent politics and various representatives of the opponent party have been accused. This reality alongside real security threat provided J. Bolsonaro with advantageous in terms of his electoral campaign discourses.

Conclusion: As it is discussed with details in the paper, polarizing characteristics of the populist discourse structurally opposes the main notion of politics, the common good; however, it becomes the current global trend in political arena and attracts significant attention. By using non-populist arguments within populist discourses, the process becomes an important part of decision-making process of voters in addition to inputs and outputs. The funnel of causality becomes the most appropriate model to understand the way populist discourse affects the voters.

The case of Brazil is a specific example in terms of analyzing populist politics since it demonstrates a different example in comparison with European populist leaders. The others have already been officially corrupted and security threat is already concrete; hence, J. Bolsonaro pointed out them as responsible of the current situation with no necessity of perceptions. However, this process does not legitimize his discourses yearning military dictatorship and anti-democratic statements.

This research paper has provided answers how populist discourse attracts the attention of voters with its polarizing characteristics with specific focus on 2018 Presidential Election of J. Bolsonaro.

In addition to answering its research questions, it also paves the way for further researches by further questions such as the effects of right-wing populist politics in international system since it becomes a new global trend with its polarizing inward approach.